2

Q. D. B. V.

DISPUTATIO MEDICA INAUGURALIS,

Quam Ex

PYRETOLOGIA

deſumptam,

PRÆSIDE

D. RUDOLPHO JACOBO CAMERARIO,

Facultatis Medicæ Decano Spectatiſſimo,

Præceptore & Patrono Suo Honoratiſſimo,

Pro LICENTIA

Supremos in Medicina Honores legitimè conſequendi,

Publico Eruditorum Examini ſubmittit

MICHAEL ELWERT,

In Lib. S. R. J. Civitate Reutlingâ

Phyſici-Adjunctus.

Ad diem Januar. MD CC XX.

Tubingæ Typis Jo. Cunradi Reiſii Viduæ.

Quæſtio:

Accolæ Nicri cur febribus obnoxii, ut olim, ſic iterum per annos nuperos, præ cæteris Tubingæ incolis?

NOn nova ſed vetus eſt hæc querela, de febribus urbi gravibus, juxta illam partem, primò & præcipuè; non tamen terminos intra hos anguſtiores continendis. Nam ſermo eſt *de* quodam quaſi ordine, *ortu* vel *ingreſſu* illarum: de *progreſſu*, citiore vel tardiore, per urbis reliquum, ulterior dein erit quæſtio. Meminerint autem multi, non ſaltem degentes adhuc in urbe, ſed & ſparſi per patriam, quid paſſa fuerit Tubinga ab anno ſeculi tertio per non unum ſed plures ſequentium. Recurrit citò nimis & invaluit ſimili modo *Febris* non diſſimilis, *Intermittens*, tertiana non ſimplex modò, & exquiſita, quàm duplex, notha, protei formis, cum exaltatione per æſtatem in continuam periodicam, ſi placet, hemitritæum, nec ſine depreſſione per autumnum in quartanam, &c. non obſervans diſcrimina temperamentorum, non parcens ætati, vel ſexui, ſuo tamen quemque modo exercens. Quemadmodum obſervatur incrementum paroxyſmorum ſuo ſe excipientium ordine,

ut tertius, quartus fiat vehementior, ſic etiam quidam eſt ſucceſſionis ordo per annos: uno non contenta febris, pergit per ſubſequentium aliquot. Sic quæ anno priore inceperat, repetiit per alterum, imò facta fuit intenſior, extenſior. Hinc eſt differentia notabilis inter ægros. Quidam erant novitii, recens correpti; Alii veterani, ante annum vel annos jam ſemel atque iterum vexati, plus minùs malè habiti: Et ſic ſolet natura ſervare memoriam anni partis, quâ perpeſſa fuit febrem, ut eam recurſu vel alteratione tamen ſenſibili non ſemel inpoſterum renovet. Dolendum, ſive cauſa ipſa ſit adeò conſtans, aut frequens, ſive effectus hæreat adeò pertinaciter, loca ſemel graviori modo affecta ægrè liberari, ut de locis & perſonis valeat illud *Senecæ*: *Sic divitias habent, quomodo habere dicimur febrem, cum illa nos habeat. E contrario dicere debemus: febris illum tenet.* Deo gratias, quòd talis & tanta febris non æquè noſtris fuerit funeſta, quos enim tenuit dimiſit pleroſque, non niſi ad ſeptembrem cœperunt campanæ ſonare lugubres, non propter tertianam, nec tam ab acutis quàm à chronicis ſenum & diu variè languentium affectibus.

Omnem illius febris hiſtoriam, theoriam & therapiam, tanquam thema nimis amplum, hîc expedire non præſumimus; *Præſes meus B. Parentis ſui* diſpp. ſingular. de *tertianâ malignâ, & anomalâ*, huc vult revocatas. Selegimus modò phænomenon particulare, de comparativo magis ſoliciti: cur prior, potior, frequentior reſpectivè febris per certum urbis tractum obſervetur? Reſpondere ad hanc quæſtionem tentabimus primò *per remotionem* rerum illarum, quæ venire poſſent in ſuſpicionem, quibus ceu cauſis poſſe videtur imputari effectus. Et dare ante omnia huic quæ urbem vexavit febri prædicatum â *Bello* non poſſumus. Non eſt caſtrenſis. Pax eſt p. D. g. militum caſtra vel ſtativa non vidimus, pauci interdum eorum per civium ædes ſunt quaſi domeſtici, nec aliunde huc venerunt infecti, nec infecerunt quenquam, minimè illos, de quibus maximè quæritur.

tur. Non dememinit quidem tam hæc urbs quam vicinarum una & altera triſtium ex hoc capite belli fructuum: Fuit tamen olim quæ ab hoc erat principio febris naturæ alterius, pejoris notæ, ſine reſpectu tali ad hunc urbis tractum, ſc. petechialis, ſeu qui ex caſtris ad raſtra, â raſtris ad roſtra, ab his ad aras & focos ſe penetravit Encephalonoſos, ut *Rhumelii* repetamus formulam.

Nec cum *Diætâ* illorum certo loco magis afflictorum ita videtur tunc fuiſſe comparatum, ut *primam* & *ſolam* ab hâc liceat petere *rationem*. Oporteret fuiſſe febrem ſtatim â principio univerſaliorem, per urbem totam, & æquè per urbis reliquum, utpote cujus incolis cibus & potus quicunque ſuſpectus fuit utique communis: niſi particulare quid & ſubjecto quæſtionis proprium poſſit determinari; quale quid nondum cognovimus. Suppetit quidem anno uno præ altero *fructuum* e. g. *Horæorum* copia, quibus morbi æſtivi vulgò volunt adſcribi: Item ad fluvios *Piſcium* eſum interdum quorundam quibuſdam eſſe ſuſpectum, etiam ex capite febrili, non ignoramus. Et ſunt talia multa. Sed noſtro phænomeno ſpecialius ad dicta loca magis reſtringendo generaliores tales cauſas applicare, non ſatis facit. Interim præſuppoſito principio, ut ſperare fas eſt, poſthac detegendo, ſiquidem ad hoc acceſſerint diætæ vitia & errores, eò certius orituram febrem facilè concedimus, ſive importent materiam peccantem, ſive moveant, aut revocent recidivas. Addendum forſitan, eſſe ex illis, febrem quæ modificent, e. g. intendendo, ut *Vinum*, quod tamen demùm ab anno nupero vulgo ſuppetit multum & bonum. Eo ipſo autem nec patrocinamur erroribus manifeſtis, nec occultiores in victu cauſas forſan ſubeſſe negamus: quas qui in lucem protraxerit, ut evitari vel emendari poſſint, de publico utique benè merebitur. Interim, quia febricitantes non ſemper habuerunt in rebus medicorum non naturalibus culpam manifeſtam, nec illos præ cæteris peccaſſe dici poteſt, qui correpti fuerunt præ aliis, quærendam cenſemus adhuc cauſam, quæ ipſis fuerit magis propria, determinatior ad nicri viciniam.

Reſpondere igitur ad quæſtionem tentamus etiam *per theſin*, ponendo & recenſendo cauſas, quæ ſi non ſingulæ tamen junctæ febrem importare videntur. Sit primus *Auſter*, ab olim malè audiens, ex longâ retrò antiquitate non poetarum modò ſed & medicorum famoſus opprobriis, plumbeus. Suppetunt textus frequentes *Hippocratis* & *Celſi*, Illius quidem ſect. tert. aphor. Hujus autem l. 1. c. 10. quo docuit, quæ in omni peſtilentiâ facienda ſint, cum addito: *tum in eâ maximè, quam Auſtri excitarint. Atq; etiam peregrinantibus eadem* (ab ipſo laudata præſidia) *neceſſaria ſunt, ubi gravi tempore anni diſceſſerunt ex ſuis ſedibus, vel ubi in graves regiones venerunt.* Potior quidem in caſu primo eſt ratio contagii quàm aeris, non tamen nulla eſt temporis & loci; peſtis enim graſſatur magis ab æſtate in autumnum, ut febris. Sed miſſis, vel ſuppoſitis, quæ de vento ex plagâ meridionali ſpirante ab autoribus conquiri poſſent teſtimoniis, ad locum quæſtionis reſpiciendum eſt. Dictus ædium tractus â portâ occidentali ad orientalem Auſtro imprimis eſt obnoxius. A Septentrione jugum montis & vicinæ domus altiores opponuntur quaſi Aquiloni; quàm ab hâc cauſâ ſtrictior hic ventus minùs admittitur, tam ex adverſo ædes magis afflictas afflat laxior Notus, tanquam extremum urbis occupantes, ad quas liber eſt è campo aeris indè appulſus, eò magis, quò ſunt humiliores in imo athmoſphæræ. Sic directus ipſis eſt à meridie auſter ille, & ex longâ valle ab occaſu obliquus noto - zephyrus. Videri quidem poſſet nobis hic ventus melior, quia *tramontana*, ut tranſalpinorum terminum invertamus nos ciſalpini, i. e. alpes non ſuevicas modò ſed & rhæticas ſuperat priùs quàm huc appellat, in itinere forſan plus minus correctus, forſan pejor futurus, niſi illud foret medium. Sit ita, in tantùm, vel interdum, in totum vel ſemper vix æquè poterit laudari vel excuſari. Quid quòd *Baroſcopium* ſub aere ex hâc & ad occaſum vergente plagâ laxo humile confirmare ſolet naturam ipſius non mutatam. Forſan per æſtates nuperas etiam calefactæ & ex ſiccatæ alpes tranſmiſerunt

aerem

aerem magis irrefractum. Diſcrimen autem ventorum â *Paracelſo* quoque obſervatum vel ſuper alpes tranſeuntium, vel ab alpibus oriundorum, alterius eſt conſiderationis.

E longinquo ad nos venit auſter, proximus urbi fit *Nicer* vel *Neccar*, (utrum rectius) ex ſylvâ nigrâ ab occaſu huc defluens, vocandus omninò in partem culpæ. Lambit urbis propè mœnia, juxta ipſum planè vicum, patientibus qui obſervatur plenior. Paradoxon quidem, culpam velle imputari fluvio mediocri, non magno, (cui per æſtates nuperas fuit aquæ tam parum) claro, liberi curſûs, non tardo. Si paluſtris foret, aut aquarum plurium, ſtagnantium, facilius foret creditu, deducendas eſſe ab eo febres. Oportet ergò vel ſufficere ipſum, talem tantillumque, ac eſt, vel tantum importare ipſius ſive eluviem ſive brachium quaſi & ramum, qui ad latus excurrit tantiſper, aut ſimile quid, quod cunque demum ſit. Hæc talia enim aliàs & alibi malè audiunt. Impetuoſior interdum nicer non fert obſtacula, nec rectà decurrit, ſed aberrare ſolet, itaque duci voluit per foſſam paulò magis ſupra urbem verſus occaſum, ut flueret ad lubitum noſtrum, ſed non ſuum. An & quantum hoc valeat in præſens, avtopſiæ relinquimus judicio.

Cum ſit proſpectus ex urbe in campum, in vallem peramplam, cum jucundâ objectorum varietate, vix nec niſi ægrè audemus pronunciare locum adeò amœnum eſſe interdum minus ſalubrem. Acceſſit *Bb. Anteceſſorum* de Tubingâ pronunciatum in *Programmate* Facultatis de anno 1679: *Inſigni hanc ex ſingulari Dei & naturæ beneficio gaudere ſalubritate, evincit Aeris tam Naturæ quam Artis mediis procurata puritas, Fontium levitas, citatus Fluviorum curſus, Terræ bonitas, Frugum maturitas, Ciborum Viniq; temperies, monſtrat morborum malignorum rarior, mitior genius, ac brevitas, docetq; funerum tenuitas.* Quibus addi omninò poterit diſp. *B. Dn. D. Raithii* de Tubingâ.

Poſito itaque auſtro & nicro non tamen hoc ipſo ponitur febris. Sunt illa duo omni anno, hæc non eſt ſemper. Nec tamen etiam

iſta

iſta ſe habent perindè omni anno. Supperaddendum igitur erit *Loco Tempus*; concurſus hîc eſt aut mixtura characteris endemii & epidemii, ſiquidem febres tulit annus jam nuperus â vere per æſtatem, in autumnum uſque, & eodem ordine proceſſit alter, ut omninò in conſiderationem vocanda ſit harum anni partium anomalia & intemperies. Quandoquidem verò unâ & eâdem operâ modus agendi cauſarum poterit examinari, quapropter ad hunc progredimur: Nihil præjudicantes *Aſtrologis*, ſed ſi placet ipſis noſtra ſubordinantes, ſi quidem velint & poſſint ab alto malorum noſtrorum reddere rationem, forſan inter alios aſpectus *â marte*, planetarum trigæ priùs conjuncto; dein oppoſito; ſive elicuerit & moverit principium ſulphureum, ſive ætherem tranſmiſerit peregrinum. Quanto magis veneramur adhuc altius aſcenſuros. Certè *Lyricus* inſanientis aliàs ſapientiæ conſultus ætiologiam tamen febrium deduxit â temeritate mortalium, ode ſtatim tertiâ. *Audax Japeti genus Ignem fraude mala gentibus intulit: Poſt ignem ætherea domo Subductum macies & nova febrium Terris incubuit cohors; Semotiq; prius tarda neceſſitas Lethi corripuit gradum.* Divinum in morbis accuſari ſolitum proin eſto Dei providentia, directrix fatorum.

Inferiores, propiores medicorum cauſæ ad pyretologiam ſiſtunt *Calorem humidum.* Quid ſi hunc nicer, illum auſter importet? De calore quidem loci & temporis nemini erit dubium. Quàm graves æſtu longo & magno fuerint æſtates ultima & penultima, quis non meminit. Longa autem ibi ſeries ædium meridiem verſus ſoli maximè expoſita, obnoxia hinc calori majori, cùm non habeat oppoſitas, caruit quoque talium umbrâ. Tantum importat ex logicis receptivitas ſubjecti ad modificandum influxum cauſæ, ſeu ita declaratur radiorum ſolis efficacia, exemplo diſpoſitionis, quâ in ſe magis reflexi fortiorem edunt effectum. Non ſunt nobis præcociores herbæ, flores, fructus, ac in hortulis ad radices ædium, febribus maximè obnoxiarum. Non eſt vinum nobis melius, ac quod creſcit in dorſo montis anatolici, ſimiliter obverſo ſoli & auſtro.

Di-

Dices, frequentes tamen fuiſſe per æſtatem Eteſias; ſiccitatem fuiſſe non à ſole ſolo,ſed & à flatu euroboreæ. Reſp. Salubres utique perhibentur illi, frigiduli ſunt plus minùs,forſan,præter dicta, abſque his ſi fuiſſet, plures fuiſſent correpti, magis afflicti. Cæterùm, ſi quis exemplum velit auſtri, æſtûs, *ſilentis auræ ex ſeptentrione*, recordetur ſi poteſt ſeptimi auguſti, quàm à meridie in noctem fuerit moleſtus *cavſon*, (Lucæ 12.) ad languorem ſanis,quanto magis ægrotantibus,vix tolerabilem. De *eteſiis* autem egimus quondam ex profeſſo.

Itaque ſatis certi de primâ, alteram quæremus qualitatem. Siccus videtur auſter, quî ergò humidus? Atat, tam pincerna pluviarum audit, quàm vel â medicis agnoſcitur duplex. Sic ex *Galeno Heurnius* ad aph. 5. ſect. 3. habet præter Levconoton, ſiccum, inſuper alium mollem, caliginoſum, & humidum. Sed & humiditatem dabit fluvii vicinia, ſive nebulis ad viſum, ſive halitu etiam minùs ſenſibili. Adde citatas exundationes, quibus non raro & facilè obnoxius eſt nicer. Habenda fortè Imbrium quoque ratio, cum tempeſtatibus ruentium, qualibus æſtus non ſemel mutatione ſatis ſubitâ fuit interruptus; undè etiam voluerunt obſervari febricitantes tunc novi. In conſiderationem autem porrò veniunt anomaliæ cæterarum anni partium, ſcilicet *paſcua in decembre viridia, hyemes auſtrinæ, lutum non gelu, flores februarii, nives martii, aprilis, &c. Cous* enim noſter cit. ſect. tert. morbos aeri vario congruos recenſens, non tales modò profert, qui reſpondent præſenti, ſed & præterito, in ſpecie aphor. 11. prædicere audet, qualem hyemem, quale ver, qualiter morboſa ſequatur æſtas. Undè nec hujuſmodi ſuperſedendum eſſe reflexionibus in noſtro caſu cenſemus.

Sic febrium cauſa erit *vel* in corpore humano genita, *aut* mota, *vel* in ipſum ab extra illata, ſuſcepta ſive per cutem ejuſque poros, ſive cum aëre in pulmones, *aut* cum ſalivâ in primas vias. Alterum valebit de ſanguine & *bile*, i. e. abſumpto aqueo vehiculo de ſulphureis cum alcali in ſaponem talem abituris particulis;

 al-

alterum de *putredine*, quæ in pyretologiâ veterum utramque explet paginam. Illud paſſim legitur, e. g. apud *Heurnium* ad aph. 21: *Æſtas acerrimæ bilis eſt procreatrix. Fiunt tertianæ plurimæ per viſceris peculiarem affectionem, gignentis, aut mittentis, aut ſuſcipientis bilem. Affectionem viſceris, inquam, non quidem phlegmonen, ſed indicibilem quandam & inexplicabilem proprietatem: indè certæ periodi.* Hoc autem putridum quocunq; explicetur modo promovetur à calore humido, tam extra quàm intra nos, ut hinc retulerint tales febres prædicatum putridarum. Hæc omnia vett. benignam admittunt interpretationem, & cum Recentioribus conciliationem; cujus vel olim datum fuit ſpecimen in *ſpicilegio pyretologico*. Nec modò putreſcunt faciles, ni moveantur aquæ, verùm etiam favent creditæ olim ſed reprobatæ hodiè generationi æquivocæ. Suſpecta multis ſunt *inſecta*, & Pathologia Animata ſeſe iterum vult inſinuare morbis occultis publicis, etiam gravioribus. Annus a. præteritus *examina papilionum & ſcarabæorum, vermiculorum & erucarum copiam* tulit *inſolitam*. Non eſt locus huic principio convenientior ac humidus & calidus, nec commodior pro ſeminio, pro ſordibus & cadaveribus in corruptionem fortè ruentibus; ut perpendendum videatur, quantum debeat thema noſtrum talibus animalculis vel atomis? Scilicet qui *quatuor primis qualitatibus aeris* negotium febrile abſolvi negant, ejuſdem tamen rationem habent, ut athmoſphæræ, ex quocunque demum regno deducant heterogeneum. Huc ſpectat illud *Frid. Hofmanni*: *Pleræque intermittentes ex aeris & tempeſtatum vitio gignuntur, & magis ex ſubtili cauſticâ acrimoniâ, quàm copiâ vel ſtagnatione humorum ſubnaſcuntur.*

Ætiologia febrium ulterior procedit potiùs *ex frigido & humido*; præſupponens quidem calorem, dictum hactenus *cauſam per ſe*, ſed nunc porrò *per accidens talem*, cùm ſoleat dare occaſionem denudandi corpus, quærendi refrigerium. Tunc vis frigoris etiam minoris eſt major, cùm appellit intempeſtivum, importunum, quandò cadit ſubitò in corpus præcalefactum. Indè effectus, *tranſpiratio prohibita*, ſuppreſſum, repreſſum, quicquid per

cor-

corporis peripheriam erat ſe- & excernendum, ventilandum. Scilicet moleſtus calor veſtes deponere, captare auram frigidulam, matutinam, veſpertinam, nocturnam, aut recipere ſe in loca talia importuna, malè ſuadet: ad aquas autem plerumque tunc ventus vel aura, & quocunque gradu & modo friguſculum ſive ſiccum ſive humidum magis noxium. Sic cauſa cenſebitur noſtra, in nobis genita, ſed retenta, tam quantitate quàm qualitate peccans, quia tempeſtivè per ambitum non dimiſſa, inde converſa ad locum & focum febrium in primis viis. Sic in *methodo Stahlianâ Junkerus* diætæ ſupperaddit refrigerationem in regione abdominis, præcipuè circa tempus, quo cibus aſſumptus eſt: hâc enim ratione concoctio impeditur.

Conferamus pro illuſtratione illorum, quæ diximus, exempla, quibus vel confirmari vel & reddi dubiæ poſſint ætiologiæ noſtræ, ut pateat, ubi inquiſitione ſit opus ulteriore. In *valle alterâ*, per & alteram urbis partem, ſed auſtro minùs expoſitam, ducitur rivus, *die ammer*, nec tamen hujus accolæ febricitarunt. Verum hos fuit per annum priorem, minùs per ultimum, quo & in illa humilia & humida loca pervenit febris.

In excelſo autem montis eminet *Arx*, nihilominus eò, in locum hunc altiorem, liberiorem, aſcendit olim febris, non parcens paucis ejus incolis; benè tamen pòſt advenis. Et ſimile fatum fuit hoc anno *ædium* plurium ibi & alibi *ſitarum in alto*. Quomodò his cauſas applicabimus, quas modò dedimus humilioribus?

Hac occaſione commendanda venit meditationi quorumcunque quæſtio illa ulterior: *Febris* tandem per *urbis reliquum* quâ ratione fuerit *diffuſa?* Utrum, quod veroſimile, accuſatæ hactenus *cauſæ* per annos *latius ſe extenderint*, plures affecerint graviùs & dejecerint? Num verò acceſſerit ratio *contagii*, & miaſma fuerit propagatum ab affectis ad inficiendos per commercium plures? An denique fuerint etiam, qui *per alterationem animi*, ſ. meticuloſam imaginationem, ſ. horridam quandam nauſeam, ſibi febrem accerſerint?

Porrò, juxta ductum nicri noſtri parùm aſcendendo verſus

occaſum vix horæ itinere diſtat pagus, *Hirſchau*, ſitum habens noſtro ſatis ſimilem: Simile autem ipſi eſt etiam fatum. Febribus iisdem temporibus ſcatens, & aliàs epidemiis facilè obnoxius, tanquam vicinus non debebat prætermitti.

Proſpicientibus in campum verſus meridiem proximus pagus febribus etiam jam diu eſt famoſus *Derendinga.* Mirum, ſiquidem ad radicem montis ſylvoſi ſita ſupra ſe quaſi transmittit auſtrum, liberum admittit boreæ appulſum; eò magis, cùm vicinus & huic pagus alter *Wila* non æquè malè audiat, in eâdem valle nicrinâ occidentalior, parum altior. Ita quidem fama tulit quondam; Sed nuper dicebatur nec hæc villa ampliùs libera.

Ad complendam itaque hiſtoriam & *topographiam* noſtram *præternaturalem* non poſſumus non invitare quoſcunque, ſcilicet non tam ad opponendum modò, quàm ad perficiendum, ſi qui ſint, qui ſupplere valent, quod deeſt, quod latet, ſive apud nos, ſive alibi, vel juxta decurſum ulteriorem neccari, vel aliis per patriam locis â febre vexatis, qualium fama ſubindè fecit mentionem: Imò longè lateque per europam febrilis quaſi lues extenſa ſcribebatur. Suo quiſque loco ſui ſuorumque habebit rationem.

Occaſione autem pagi adhuc proximè citati nec hæc prætermittenda ſive obſervatio ſive ſuſpicio quorundam: In partem culpæ veniſſe *lintea, ex urbe lotum eò deferri ſolita,* prætenſa indè reportari tanquam ex loco inſalubri ab ægris, vel inter ægros, medium propagandi febrem.

Nec minùs, quin potiùs huc ſpectat illud, cujus in principio habenda fuiſſet ratio: *Accuſari aquas ibi puteorum*, ſive non diligenter expurgatorum, ſive ipſas malæ notæ, neſcio quâ præciſè qualitate infames; an mollitie putridâ ſub ſtagnatione? Hactenus aquæ quas bibunt, aut quibus in culinâ utuntur nicri accolæ, non ita malè audiunt. Subeant Examen.

Pro complemento rationum, pro confirmatione dictorum, febri malè faventium, *Recidivæ in Templo* frequentes & faciles veniunt ſubjungendæ; etiam ſub quæſtione: Utrum loci quà frigidi, humidi,

midi, potior ſubſit ratio? Perinde ac temporis. Præter enim tempus conſuetum januarius lutulentus febrium tulit recidivas. Vel an à confluxu hominum, à ſepulcris, aut quâ occultiore cauſâ veniat effectus nemini ignotus?

Si lubet *Aliorum* quoque de ratione phænomeni noſtri audire *ſententias*, poſſumus producere multorum teſtimonia & exempla de talibus talium locorum fatis, in genere & in ſpecie. De *Sardiniâ* verſus in theſ. poet. leguntur: *Hinc hominum pecudumq; lues, hinc peſtifer aer Sævit, & excluſis regnant aquilonibus auſtri.* Cui tamen meminerit quisque ad latus ponere hoc diſtichon: *Nullo fata loco poſſis excludere, cùm mors Venerit, in medio Tibure Sardinia eſt.*

Dan. *Bartoli* Moralia: *Mytilene, oppidum eleganter ædificatum, ſed non prudenter poſitum, cùm flante auſtro habitantes ibi omnes ſimul ægrotent, cauro tuſſiant, aquilone revaleſcant; ſtolida vitæ certæ electio materiam pœnitendi per totam vitam præbet.* Conferri meretur *Sturmii* Math. Juv. Archit. Civ. ſ. 2. c. 1. de ſtructurarum loco poſituque commodo. Quis autem excludet ſatis ventos ibi ad conſilium *Vitruvii*, ne frigidi lædant, calidi vitient, humidi noceant? G. H. *Welſchii* Somnium *Vindiciani* habet hæc deſiderata: *Meteorologiam ad uſum medicum; Chorographiam Medicinalem; Epidemia variorum locorum.* Hippocrates autem nobis reliquit de aere, aquis & locis libellum.

De *Hungariâ* militi germano infeſtâ, febribus vel maximè mali moris, & moleſtâ æſtu diurno, nocturno frigore, ab omni tempore fama multum tulit; forſan ad fluvios præcipuè, *Danubium*. Quid quantumve ad *Rhenum* ejuſque eluviem fuerint paſſæ Alæ Exercitûs Propiores, ſolent narrare Medici Caſtrenſes: Gravia inprimis audiiſſe meminimus ab *Exc. Prof. & Arch. Dn. D. Zellero.* De urbe Conſtantiâ ad lacum Acronium febribus ſic obnoxiâ perhibent E. N. C. 3. x. &c.

R. *Mortonus* pyretolog. c. 3. & exercit. 2. c. 4. de febris intermitt. & continentis cauſâ evidenti ſolicitus, eas *locis paluſtribus & oris maritimis endemias* obſervat, & autumnali tempore ferè

ubique *epidemias*, ob aerem, â cujus *impuritatibus* & injuriis ſive *particulis heterogeneis & venenatis* non tam *humorum* ſegnis moles quàm *ſpiritus* (qui cum archeo, naturâ, animâ, & principio vitali aliorum fortè coincidunt) inficiantur ac turbentur. In ſpecie incauti & eodem modo ſemper veſtiti, poſtquam *medio die æſtuarunt & ſudarunt*, non poſſunt horis matutinis, præſertim verò veſpertinis, in poros cutis, præcedente calore apertos, *frigus non ſuſcipere*, undè ſpiritus derepentè algentes conturbantur. &c. Nota: cæterarum tamen *rerum non naturalium abuſum* ſuperaddit, ut rationem redderet, cur ab iisdem cauſis externis non omnes parili modo afficiantur. Scilicet ſolet plerumque conſpirare concurſus cauſarum triſtis ad labefactandam noſtram valetudinem; quarundam ex ipſis abſentiæ vel repugnantiæ ſolet adſcribi, quòd ab endemiis & epidemiis quidam tamen p. D. g. maneant liberi.

Multus etiam in hoc fuit cum *Sanctorio ſuo Liſterus*, ſc. in explicandis febribus loco & tempori dicto ita propriis. Hic quidem comm. medicin. ſtatic. ſ. 1. aph. 95. pro cauſâ paroxyſmi ſubitam atque inuſitatam eruptionem ponit bilis fervidæ; ſ. 2. aph. 6: *locis paluſtribus atq; uliginoſis aer tanquam aqua, aqua autem cœnoſa eſt; ibi ferè febres interm. indigenæ ſunt: ex quibus, ſi diutius corpora afflictent, Cachexia, hydropſque. Nimirum propter materiam perſpirandam craſſeſcentem, ductibuſque viſcerum glandularumq; retentam, inq; ichorem quendam acrem putreſcentem.* Ille autem ſ. 2. aph. 12. 16. 35. 36. 40. de *aurâ jucundâ frigidiuſculâ, auſtrinâ, noxiâ*, præ frigore in exceſſu, æſtate præ hyeme, de dormitione æſtivâ detecto corpore, &c. multa recenſet, reducens omnia ad ſuam adiapnevſtian, tanti momenti in p. n. quanti libera diapnoe in naturalibus. Spectat tandem huc omninò aphoriſmus integer: *In noctibus æſtivis corpora ad febrem maximè diſponuntur ob aeris varietatem, ineunte enim nocte] aer eſt accenſus: intempeſtâ verò eſt temperatior; in aurorâ frigidus: undè ſolitum perſpirabile in correptis ſomno & ſtragulis denudatis cohibetur, & corpora ponderoſiora ſunt, quod noctibus hyemalibus non evenit.*

A Pit-

A. Pitcarne in elem. medic. p. 177. duos æſtatis affectus præcipuos, *alvi fluxum & febrem*, ita comparat, ut diarrhœam quidem concipiat fieri *vel* â materiâ accumulatâ in inteſtinis & ibi putreſcente ob eaſdem cauſas, ob quas aeri calido expoſita putreſcit, *vel* à derivatâ huc ex apertis radicibus ductûs hepatici & pancreatici ſolito patentioribus, *ob* impeditam tranſpirationem inſenſibilem, renalem, aut ſimilem; unde ſuccedat ille alvi fluxus: *at niſi ſuccedat, ſuccedit ſemper febris.*

Heurnius ad aph. 7. & 4: *Multum intereſt inter tertianam & tertianam: nam bilis modò efferа fit, modò pituiteſcit. Longè difficilius curantur tertianæ inæquales, ſc. ab Inæqualitate temporis tales, quàm ſi à Diætæ vitio obortæ fuiſſent: nam quid divini habent. Quaſi dicat, itaque remediis majoribus oppugnandæ, & ſæpè alexipharmacis earum gravitas caſtiganda erit.*

His ita ſe habentibus, *quid conſilii?* Non deſunt medicorum libri, qui poſſint conſuli. Placet hâc vice tantiſper audire Alios. Quos inter primus eſto *Seneca*, qui ad noſtram quæſtionem videtur ita reſpondere: *muta locum.* Sc. qui in epiſtolis â naturalibus ad moralia ſubindè ſolebat tranſire, e. g. n. 28: *ut loca gravia etiam firmiſſimam valetudinem tentant, ita bonæ quoque menti, nec dum adhuc perfectæ & convaleſcenti, ſunt aliqua parum ſalubria.* & n. 51: *non tantum corpori ſed etiam moribus ſalubrem locum eligere debemus.* non obſtante n. 55: *non multum ad tranquillitatem locus confert. animus eſt, qui commendat omnia. Vidi ego in villa hilari & amœna mæſtos, vidi in media ſolitudine occupatis ſimiles. &c.* Hic Stoicus ſuo tamen exemplo iſtud probavit conſilium, & proin meretur audiri. Etenim ep. n. 104. ita incipit: *In Nomentanum meum fugi, quid putas? urbem? imò febrem, & quidem ſurrepentem. Jam manum mihi injecerat: protinus itaque parari vehiculum juſſi, Paulinâ meâ retinente. Medicus initia eſſe dicebat, motis venis, ſed incertis, & naturalem turbantibus modum. Exire perſeveravi. Illud mihi in ore erat Domini mei Gallionis: qui cùm in Achaja febrem habere cœpiſſet, protinus navem adſcendit, clamitans, non corporis eſſe, ſed loci morbum. Hoc ego Paullinæ meæ dixi, quæ mihi valetudinem meam commendat. &c. Quæris ergò, quomodò mihi conſilium profectionis ceſſerit? ut primùm gravitatem urbis exceſſi, &c. protinus mutatam valetudinem ſenſi.*

Quan-

Quantum deinde adjectum putas viribus, poſtquam vineas attigi? in paſcuum emiſſus, cibum meum invaſi. Repetivi ergò jam me. non permanſit marcor ille corporis dubii, & malè cogitantis: incipio toto animo ſtudere. Indè ſequitur de peregrinatione diſſertatio. Non eſſe eam à ſe utilem, niſi animo talis efficitur. Ille emendetur, affectus recidantur. Omnia tunc loca & ſtatus jucunda.

Dices, mutare locum nequeo, non licet. Manendum in tali, qualis eſt. Ergò conſilium dabunt alterum, qui reſpondent: *Cave cauſas allegatas. Defende corpus ab injuriis & inſidiis earum.* Si videatur hoc in genere prolixum, inter alios ſpecialius dabit exemplum *Legatus* quondam *Gallicus in Siam*, de quo legiſſe meminimus, liber non eſt ad manus, niſi fallimur, cùm in itinere maritimo appropinquaret ſub lineam, quam vocant nautæ, ipſum non fuiſſe obſequentem multitudini errantium, ſed paradoxon ſeſe geſſiſſe: non enim probavit impatientiam ſuorum, corpus denudantium, ſed non obſtante Zonæ calore ſuis ſe veſtibus contexit, & defendit eò cautius. Quo ſucceſſu? ut hanc minoris notæ moleſtiam tolerando permanſerit ſanus, ſociis imprudentibus febri correptis communiter.

Omne trinum perfectum, proverbio. Tertium itaque accedat conſilium, verbis cum primo iisdem, ſed alio ſenſu: *Muta locum*, emenda, corrige loci vitia. Sequere, imitare, exempla, quæ innoteſcunt aliunde. Fama tulit, factum id ante aliquot luſtra Stutgardiæ, nec caruiſſe ſucceſſu, vico urbis à febribus liberato, poſtquàm ſtagnationi vicinarum aquarum ſucceſſit ſiccatio & cultura ſoli. Hoc etiam *Lentilius* perſcripſit *Lanciſio*, in ſimilibus occupato, ut vel ex librorum titulis conſtare poteſt: *De noxiis paludum effluviis. De aere romano.* &c.

Meruiſſet addi ex *Leibnizi Theodicæâ* edit. Latin. §. 369. ſed excluditur paginæ anguſtiâ. Ergò

SOLI DEO GLORIA.